

Sprawozdanie z konferencji: Miejsce nauk podstawowych w kształceniu wyższym, Warszawa 25 czerwca 2015 r.

Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha (dalej IPWC)¹ zorganizował w dniu 25 czerwca 2015 r. w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie konferencję pt. „Miejsce nauk podstawowych w kształceniu wyższym”. Jej celem było podkreślenie roli przedmiotów takich jak matematyka, biologia, chemia, fizyka czy historia w programach studiów, szczególnie w ich początkowej fazie. Przystępując do organizacji tego wydarzenia IPWC wystąpił z tezą, że nauczanie o charakterze uniwersalnym powinno stanowić fundament, na którym oparte jest dalsze kształcenie studentów. Proces kształcenia uwzględniający przedmioty z obszaru nauk podstawowych pozwala bowiem na lepsze rozumienie zachodzących zjawisk w szerokim kontekście, daje

możliwość poznania uniwersalnych metod badawczych, a w perspektywie ułatwia praktyczne zastosowanie zdobytej wiedzy. Niestety w ostatnich latach, na niektórych kierunkach studiów, pojawiła się praktyka stopniowego odchodzenia od prowadzenia wykładów i ćwiczeń z zakresu przedmiotów „klasycznych”.

Organizatorzy zaprosili do wygłoszenia referatów wybitnych uczonych, osoby, które w przeszłości lub obecnie sprawują funkcje rektorskie oraz są aktywne w różnego rodzaju gremiach akademickich zajmujących się jakością kształcenia. W roli prelegentów pojawili się: jako gospodarz – prof. dr hab. Tomasz Szapiro (rektor Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie oraz członek Komisji ds. Nauki Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich), reprezentant Politechniki Warszawskiej, prof. dr hab. inż. Józef Lubacz (były przewodniczący Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego), prof. dr hab. n. med. Leszek Pączek z Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego (rektor tej uczelni w latach 2005–2008), przedstawiciel

---

¹ IPWC jest jednostką międzyuczelnianą, utworzoną w 1996 r. przez Politechnikę Warszawską, Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego, Szkołę Główną Handlową w Warszawie, Uniwersytet Warszawski i Warszawski Uniwersytet Medyczny. Instytut prowadzi studia nad społecznym zrozumieniem problemów współczesnej cywilizacji, prognozuje wpływ rozwoju nauki i techniki na przyszły kształt społeczeństwa, podejmuje działania na rzecz integracji społeczności akademickiej.

Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, prof. dr hab. Sławomir Podlaski (były przewodniczący Komisji Akredytacyjnej Uczelni Rolniczych i były prorektor SGGW ds. dydaktyki), ks. prof. dr hab. Andrzej Szostek z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (rektor tej uczelni w latach 1998–2004, a obecnie ekspert Polskiej Komisji Akredytacyjnej), a także prof. dr Mieczysława Demska-Trębacz, reprezentantka Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina (była kierownik Zespołu Dydaktycznego tej uczelni).

Na wstępie głos zabrał prof. dr hab. Wiesław Banyś (rektor Uniwersytetu Śląskiego i Przewodniczący Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich), według którego w kształceniu młodych ludzi na uczelniach w Polsce potrzebna jest równowaga między „tym, co w programach kształcenia jest użyteczne bezpośrednio a tym, co buduje kulturę myślenia”.

W swoim wystąpieniu dotyczącym prowadzenia zajęć z przedmiotów „klasycznych” w obszarze nauk społecznych T. Szapiro wskazał, że obecnie „wypierana jest wiedza o świecie, na rzecz wiedzy do funkcjonowania w świecie”. Co do kształcenia technicznego, ale też innych typów kształcenia, kluczem do poprawy obecnego stanu byłoby, zdaniem J. Lubacza, objęcie grupy najzdolniejszych studentów formułą nauczania na zasadzie relacji mistrz-uczeń i położenie w tym przypadku nacisku na kształcenie w zakresie przedmiotów zaliczanych do nauk podstawowych. O postępu-

jącej i koniecznej specjalizacji mówił z kolei L. Pączek podkreślając rolę biotechnologii, genetyki, chemii, matematyki czy fizyki, a także informatyki i psychologii w naukach medycznych. Stan kształcenia w zakresie nauk rolniczych zreferował S. Podlaski, który między innymi przedstawił dane dotyczące liczby zajęć z zakresu przedmiotów „podstawowych” aplikowanych studentom Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego na Wydziale Rolniczym w okresie międzywojennym i obecnie. Podkreślił znaczące ograniczenie lub wręcz ustanie kształcenia w zakresie takich przedmiotów jak matematyka i statystyka, mineralogia, geologia czy fizyka. Odnośnie do kształcenia humanistycznego A. Szostek, na przykładzie studiów z zakresu filozofii, negatywnie skomentował zjawisko redukcji zajęć poświęconych klasycznym przedmiotom, takim jak metafizyka, historia filozofii, logika czy ontologia, na rzecz przedmiotów specjalistycznych w postaci promocji bioetyki i filozofii komunikacji. Na zakończenie obraz kształcenia w obszarze sztuki w ujęciu historycznym przedstawiła w swoim wykładzie M. Demska-Trębacz wskazując na początki kształcenia „klasycznego”, jego rozkwit i obecny upadek. To ostatnie zjawisko ogranicza jej zdaniem możliwość rozumienia sztuki przez absolwentów wyższych szkół artystycznych w Polsce.

Niezwykle interesująco i dynamicznie przebiegła dyskusja pokonferencyjna. Rektor Uniwersytetu Humanistycznospołecznego SWPS, prof.

dr hab. Andrzej Eliaasz, zaznaczył, że „przedmioty podstawowe mogą poprawiać rozumienie zjawisk” przypominając, iż w życiu zawodowym często trzeba wykraczać poza własną subdyscyplinę. Stąd jego zdaniem nakierowanie kształcenia na zdobycie umiejętności praktycznych może w istotny sposób ograniczyć zdolność absolwenta do adaptacji w zmieniającym się środowisku. Do równowagi akcentowanej przez W. Banysia odniósł się prof. dr hab. Tomasz Borecki, dyrektor IPWC, według którego „rozumienie świata wymaga wiedzy praktycznej i teoretycznej”. Były wiceminister ds. nauki i szkolnictwa wyższego, prof. dr hab. Zbigniew Marciniak, zauważył z kolei, że w związku z postępem technologiczno-naukowym, umasowaniem studiów oraz specjalizacją w nauce doszło do redukcji przedmiotów „podstawowych”. Jego zdaniem w niektórych przypadkach takie ograniczenie jest konieczne. Z. Marciniak zaproponował równocześnie przeprowadzenie badania, którego celem byłoby przedstawienie procesu zmian w akademickich curricula w zakresie relacji nauczania przedmiotów z tzw. „kanonu” i przedmiotów specjalistycznych. Odnosząc się do studiów medycznych prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego ds. Collegium Medicum, prof. dr hab. Piotr Laidler, zauważył, że kształcenie „klasyczne” będzie „szansą na szersze spojrzenie na własną specjalizację”. W podobnym duchu wypowiedział się A. Szostek, według którego specjalizacja odbiera elastyczność. Jego zdaniem studia nie

powinny być nastawione wyłącznie na zdobycie określonej wiedzy, ale również na wykształcenie mechanizmów rozumowania oraz umiejętność zdobywania wiedzy. Były rektor KUL skrytykował ponadto postawę samych naukowców, którzy obejmując stanowiska kierownicze na wydziałach często dążą do wprowadzania przedmiotów, w których sami się specjalizują, a także studentów wywierających presję na „uzawodowienie” studiów. W obecnych realiach niżu demograficznego i konkurencji na rynku szkół wyższych „walczących” o studenta powoduje to, że uczelnie najczęściej ulegają tym wpływom. Dr Anna Jankowska, adiunkt w IPWC, zwróciła uwagę, że studia stanowią etap kształcenia, który powinien przygotowywać do specjalizacji zawodowej realizowanej później w ramach świadczenia pracy lub studiów podyplomowych.

W trakcie dyskusji pojawiały się wątki poboczne związane z kształceniem w zakresie przedmiotów podstawowych. Na znaczenie informatyzacji zwrócił uwagę Przewodniczący Komisji Kształcenia Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, prof. dr hab. inż. Edward Jezierski z Politechniki Łódzkiej. Podał przykład – obecnie studenci posługują się programami komputerowymi, jednak często mają problem z przeprowadzeniem odpowiednich obliczeń i nie potrafią wyjaśnić wyniku, który uzyskali przy wykorzystaniu zastosowanego oprogramowania. Wynika to zdaniem E. Jezierskiego z braku solidnego fundamentu

opartego o wykształcenie „klasyczne”. Ważnym tematem rozmowy był elitaryzm – w opinii J. Lubacza brak elit spowoduje w perspektywie upadek społeczeństwa i państwa. Pogląd ten poparła prof. dr hab. Maria Flis, prorektor ds. rozwoju UJ, według której „nie możemy zamykać się w specjalizacjach” i „musimy wrócić do interdyscyplinarności”. Jej zdaniem oznacza to potrzebę powrotu do elitarności w kształceniu w odniesieniu do grona najzdolniejszych studentów, gdzie przedmioty „klasyczne” odgrywałyby istotną rolę. Z. Marciniak podkreślił potrzebę zdefiniowania pojęcia „uczelnia renomowana” przy wykorzystaniu właściwych kryteriów (np. rekrutacja studentów posiadających odpowiednio wysoki wynik z egzaminu maturalnego z przedmiotu rozszerzonego). Z kolei J. Lubacz podkreślił, iż ostatnia gruntowna reforma szkolnictwa wyższego statuująca pojęcie „efektów kształcenia” pozwala na prowadzenie zajęć z zakresu przedmiotów podstawowych – uczelnie w ramach swojej autonomii mają możliwość prowadzenia odpowiedniej polityki kształcenia. Sposób na pogodzenie powszechności i elitarności studiów wskazał A. Eliaz podając rozwiązanie przyjęte na Uniwersytecie SWPS. Najlepsi studenci otrzymują status VIS (*very important student*), co przekłada się na liczne przywileje i udogodnienia, w tym stypendia, dostęp do zajęć uniwersyteckich oraz specjalną opiekę naukową, gdzie kluczową rolę odgrywają przedmioty „klasyczne”.

Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji planuje w przyszłości organizację konferencji, których przedmiotem byłyby debata na temat przywrócenia odpowiedniej, wysokiej rangi przedmiotom z zakresu nauk podstawowych w ramach kształcenia w poszczególnych kategoriach nauk. Obecne próby pragmatyzacji studiów realizowane poprzez wprowadzanie kursów specjalistycznych może w przyszłości przynieść zgubne efekty. Absolwentom nie posiadającym ogólnej wiedzy i umiejętności myślenia trudno będzie bowiem nie tylko przystosować się do zmian na rynku pracy, ale też kojarzyć fakty i rozumieć otaczający ich świat. Na koniec można wspomnieć tekst prof. dr hab. Jacka Hołówki, w którym pisał, że „uniwersytet stał się instytucją przypominającą fabrykę. Ma swą niewidzialną radę nadzorczą, wskaźniki produkcyjne, system nadzoru i imperatyw produkcji rynkowej” (Hołówka 2015, 14). Choć nie odnosi się on wprost do kwestii nauczania przedmiotów „klasycznych”, to jednak obrazuje obecny negatywny trend występujący w szkolnictwie wyższym. Tym bardziej wydaje się, że zmiana *status quo* jest konieczna.

Literatura

Hołówka J. (2015), *Gdzie to dostojęństwo? Jak zmienia się etos uniwersytetu*, Wiąż, Wiosna.

Michał Kruk
Szkoła Główna Handlowa